

ارائه مدل رهبری ذهنیت انطباق پذیر در اینترنت اشیا اجتماعی: مطالعه‌ای کیفی با

رویکرد گراند تئوری استراوس و کوبین

الهام سادات واعظی^۱

حمید اسماعیلی^۲

زهره علیپور درویش^۳

تاریخ دریافت مقاله: ۱۴۰۳/۱۲/۲۵ تاریخ پذیرش مقاله: ۱۴۰۴/۰۲/۳۱

چکیده

این مطالعه با هدف ارائه مدل رهبری ذهنیت انطباق پذیر در اینترنت اشیا اجتماعی، با رویکرد کیفی گراند تئوری انجام شده است. یکی از مزیت‌های انتخاب روش گراند تئوری این است که این روش به‌طور خاص بر درک عمیق و دقیق از تجارب واقعی و شواهد موجود تأکید دارد. این ویژگی می‌تواند به رهبری کمک کند تا راهکارهای جدید و ابتکاری برای مواجهه با چالش‌ها و فرصت‌ها در محیط‌های پویا و پیچیده پیدا کند. نمونه آماری شامل ۱۵ نفر از خبرگان اعم از اساتید دانشگاه و متخصصان فناوری اطلاعات بوده که به روش هدفمند غیر تصادفی و با تکنیک گلوله برفی انتخاب شدند. تحلیل داده‌ها در بخش کیفی با روش تحلیل مضمون و نرم‌افزار مکس کیودا انجام شد. با بررسی و دسته‌بندی کدهای توصیفی حاصل از متون مصاحبه، ۵۵ مضمون فرعی را شناسایی نموده و با توجه به شباهت و قرابت معنایی آن‌ها، در ۹ مضمون اصلی شامل: ذهن آگاهی و رهبری تحول‌گرا به‌عنوان شرایط علی، تفکر استراتژیک و پویای محیطی به‌عنوان عوامل زمینه‌ای، فرهنگ دیجیتال، هم‌راستایی دیجیتال و ارتباطات درون‌سازمانی به‌عنوان راهبردها و در نهایت کاهش مقاومت کارکنان و انعطاف‌پذیری سازمان به‌عنوان پیامدها در مدل رهبری ذهنیت انطباق پذیر در اینترنت اشیا اجتماعی شناسایی شدند.

کلمات کلیدی:

اینترنت اشیا اجتماعی، رهبری، ذهنیت انطباق پذیر، فرهنگ دیجیتال

۱- دانشجوی دکتری، گروه مدیریت فناوری اطلاعات، واحد تهران شمال، دانشگاه آزاد اسلامی، تهران، ایران. esvaezi@gmail.com

۲- استادیار، گروه مهندسی صنایع، واحد تهران شمال، دانشگاه آزاد اسلامی، تهران، ایران. (نویسنده مسئول) h_emaili@iau-tnb.ac.ir

۳- دانشیار، گروه مدیریت بازرگانی، واحد تهران شمال، دانشگاه آزاد اسلامی، تهران، ایران. z_alipour@iau-tnb.ac.ir

ارائه مدل رهبری ذهنیت انطباق‌پذیر در اینترنت اشیا.../واعظی، اسماعیلی و علیپوردرویش

مقدمه

در یک دهه گذشته با تلفیق دو مقوله اینترنت اشیا و رسانه‌های اجتماعی، مفهوم جدیدی با عنوان اینترنت اشیا اجتماعی ظهور یافته است. اینترنت اشیا اجتماعی تقلیدی از شبکه‌های اجتماعی بین انسان و اشیا است. اشیا هوشمند، شبکه اجتماعی خود را برای دستیابی به اهداف مشترک مانند بهبود عملکرد، کارایی و برآوردن خدمات موردنیاز خود ایجاد می‌کنند. اینترنت اشیا اجتماعی از ترکیب رسانه‌های اجتماعی با اینترنت اشیا به دست می‌آید که به تعامل بین اشیا و اینترنت به‌عنوان یک بستر شبکه اشاره داشته و عملکرد آن مانند تبادل اطلاعات، رفتار و رابطه مستقل از دخالت انسان است (چاهال و همکاران، ۲۰۲۰). علاوه بر این، اشیا این قابلیت را دارند که به‌طور مستقل یک رابطه اجتماعی برقرار کنند و ارتباط بین آن‌ها می‌تواند از ساده تا پیچیده متفاوت باشد، نقش اصلی اینترنت اشیا اجتماعی این است که اشیا مختلف به‌طور مؤثر و ایمن برای برآوردن خواسته‌های کاربران نهایی برای برآوردن برخی پارامترهای اصلی مانند قابلیت اطمینان، ایمنی، زمان، مقرون‌به‌صرفه بودن و در دسترس بودن همکاری کنند (بانگی و همکاران، ۲۰۲۳).

اگرچه اینترنت اشیا اجتماعی موضوع مهمی برای محققان بوده و تلاش‌های تحقیقاتی زیادی نیز در این رابطه انجام شده است، اما بخش بزرگی از کارهای قبلی به مباحث فنی و اجتماعی این پدیده پرداخته و نقش سبک رهبری در پیاده‌سازی اثربخش این فناوری کمتر موردتوجه قرار گرفته است. به‌عبارتی دیگر و با بررسی ادبیات پژوهش مشخص می‌شود درحالی که رهبری دیجیتال به یک مفهوم کلیدی در مطالعات مربوط به احوال دیجیتال تبدیل شده است، اما مقوله انطباق‌پذیری ذهنی در این حوزه کمتر موردتحقیق قرار گرفته است و این امر باعث شده است که مفهوم‌سازی درستی راجع به رهبری ذهنیت انطباق‌پذیر را شاهد نباشیم. با بررسی ادبیات داخلی و خارجی مشخص می‌شود که تاکنون مطالعاتی که به شکل خاص به مبحث رهبری ذهنیت انطباق‌پذیر پرداخته باشند بسیار اندک می‌باشد و این امر باعث ایجاد یک شکاف تحقیقاتی شده است. این در حالی است که ذهنیت انطباق‌پذیر رهبران ازجمله کلیدی‌ترین مؤلفه‌هایی است که امکان استفاده اثربخش از اینترنت اشیا اجتماعی را فراهم می‌آورد. درعین‌حال، حتی در آن مطالعاتی که مبحث رهبری اینترنت اشیا اجتماعی پرداخته‌اند نیز تلاش زیادی برای شناسایی عوامل مؤثر بر رهبری ذهنیت انطباق‌پذیر و پیامدهای آن صورت نگرفته است. با عنایت به اهمیت اینترنت اشیا اجتماعی از یک‌سو و با در نظر گرفتن کمبود تحقیقات مرتبط، این پژوهش با هدف ارائه مدل رهبری ذهنیت انطباق‌پذیر در اینترنت اشیا اجتماعی انجام می‌شود.

مبانی نظری

رهبری ذهنیت انطباق پذیر مقوله‌ای است که ترکیبی از مفاهیم رهبری دیجیتال، رهبری تغییر و انعطاف‌پذیری ذهنی را در بر دارد. رهبری دیجیتال استفاده استراتژیک از دارایی‌های دیجیتال و فناوری‌های نوظهور یک شرکت برای دستیابی به اهداف تجاری است. رهبر دیجیتال شخصی است که این رویکرد دیجیتال را در یک سازمان هدایت می‌کند. رهبری دیجیتال با تغییر چشم‌انداز کسب‌وکار به سرعت در حال تغییر و فناوری در حال تغییر روزبه‌روز اهمیت بیشتری پیدا می‌کند (یائوو همکاران، ۲۰۲۳). ذهنیت انطباق پذیر بر اساس مؤلفه‌هایی چون درک محیط، پذیرش تغییر و سازگار پذیری با تحولات دیجیتال تعریف می‌شود. در دنیای دیجیتال، تبلیغات در شبکه‌های اجتماعی بدون رهبری هوشمندانه و ذهنیت انطباق پذیر نمی‌تواند موفق باشد. رهبران و مدیران امروزی باید انعطاف‌پذیر باشند، از متغیر میانجی مدیریت تجربه مشتری استفاده کنند، داده‌ها را تحلیل کنند و به سرعت با تغییرات هماهنگ شوند تا تبلیغات مؤثری داشته باشند. (کیومرثی و همکاران ۲۰۲۱)

انطباق‌پذیری یک ویژگی مهم فزاینده در یک محیط اقتصادی و اجتماعی امروزی است که به سرعت در حال تغییر است. رهبران انطباق پذیر کسانی هستند که می‌توانند سبک یا رویکرد رهبری خود را در پاسخ به شرایط نامشخص یا غیرقابل پیش‌بینی تغییر دهند. علاوه بر این، رهبران انطباق پذیر می‌توانند با تغییراتی که در محیط کسب‌وکار ایجاد می‌شوند، سازگار گردند. آن‌ها می‌توانند در برنامه‌های خود برای استفاده از نوآوری‌های جدید و غلبه بر چالش‌ها تجدیدنظر کنند، درحالی‌که همچنان اهداف خود را نیز پیگیری می‌کنند. انطباق‌پذیری تنها به معنی بقا و شکوفایی در موقعیت‌های جدید نیست. رهبران انطباق پذیر همچنین می‌توانند رفتارهای جدید را در موقعیت‌های قدیمی و موجود پیاده کنند. این رویکرد به آن‌ها اجازه می‌دهد تا خلاقیت خود را در کار خود بروز دهند و راه‌های جدیدی برای حل مشکلات بیابند (لو و همکاران، ۲۰۲۰).

اینترنت اجتماعی اشیا به یک موضوع داغ در تحقیقات دانشگاهی تبدیل شده است. اینترنت اجتماعی اشیا، شبکه‌های اجتماعی را در سطوح مختلف اینترنت اشیا (IoT) به کار می‌گیرد و امکانات جدیدی را برای توسعه اینترنت اشیا به ارمغان آورده است. در اصل، اینترنت اشیا اجتماعی زیرمجموعه‌ای از اینترنت اشیا است که از سخت‌افزار هوشمند و انسان به‌عنوان گره، یک شبکه اجتماعی به‌عنوان نوع سازمان، رابطه اجتماعی بین چیزها، اشیا و انسان‌ها و بین انسان‌ها، قالب‌بندی روش‌ها و مدل‌های تحقیق با ویژگی‌های شبکه اجتماعی برای تحقق ارتباط، خدمات و کاربری‌های مختلف استفاده می‌کند (خان و همکاران، ۲۰۲۴).

ارائه مدل رهبری ذهنیت انطباق‌پذیر در اینترنت اشیا.../واعظی، اسماعیلی و علیپوردرویش

یک ویژگی حیاتی اینترنت اشیا اجتماعی این است که چیزهای موجود در شبکه باید به هم متصل باشند. معماری سیستم اینترنت اشیا اجتماعی باید عملیات اجتماعی را تضمین کند که شکاف بین دنیای فیزیکی و مجازی را پر می‌کند. طراحی معماری اینترنت اشیا اجتماعی شامل عوامل زیادی مانند شبکه، ارتباطات، مدل‌ها و فرآیندهای تجاری و امنیت است (زوزو و همکاران، ۲۰۲۳). دلایل زیادی وجود دارد که کسب‌وکارها را به استفاده از اینترنت اشیا اجتماعی سوق می‌دهد. طبق آخرین گزارش IoT Analytics، در سال ۲۰۲۱، شرکت‌های بزرگ تولیدی، بهداشت و درمان، خودرو، خرده‌فروشی یا انرژی، به‌طور میانگین هشت مورد کاربردی مختلف از اینترنت اشیا اجتماعی را راه‌اندازی کرده‌اند؛ از این میان، شرکت‌های نفت و گاز و انرژی با ارائه به‌طور میانگین ۱۵ مورد کاربردی، از سایر صنایع جلوتر هستند. این گزارش ۴۳۰ صفحه‌ای بر اساس بیش از ۲۰۰ مصاحبه با کاربران نهایی اینترنت اشیا اجتماعی نشان می‌دهد که در چند سال گذشته، ۴۸ مورد کاربردی اینترنت اشیا اجتماعی در بیش از ۱۶۰۰ پروژه در سراسر جهان اجرا شده است. با این وجود، اینترنت اشیا اجتماعی هنوز هم بخش کوچکی از تجارت بسیاری از شرکت‌هاست. بر اساس مصاحبه صورت گرفته با شرکتی با میانگین درآمدی ۹.۶ میلیارد دلار، فقط ۳۳ میلیون دلار (۰.۳۴٪ از درآمد) برای موارد کاربردی اینترنت اشیا اجتماعی هزینه شده است (آلام و همکاران، ۲۰۲۲).

پیشینه تجربی

مرور ادبیات داخلی و خارجی نشان می‌دهد که تحقیقات انجام‌شده راجع به رهبری ذهنیت انطباق‌پذیر در اینترنت اشیا اجتماعی بسیار ناچیز است. با این وجود در این بخش تعدادی از پیشینه‌های داخلی که قرابت محتوایی بیشتری با این مقاله دارند بیان می‌شود.

(طاهرینیا و همکاران ۱۴۰۴) این پژوهش با هدف شناسایی و اولویت‌بندی نتایج اجرای اثربخش اینترنت اشیا در فرایندهای منابع انسانی صورت پذیرفت.

(قاسمی و همکاران ۱۴۰۳) هدف اصلی تحقیق تبیین نقش رهبری دیجیتال و تأثیر آن در ایجاد تحول دیجیتال در سازمان می‌باشد.

(رحمتی ۱۴۰۳) تحقیق حاکی از این است که رهبری دیجیتال بر رفتار کاری نوآورانه با نقش میانجی مدیریت دانش در شرکت‌های هوشمندسازی اینترنت اشیا در صنعت ساخت‌وساز تأثیر مثبت و معناداری دارد. رهبری دیجیتال به‌صورت مستقیم نیز بر رفتار کاری نوآورانه و مدیریت دانش تأثیر مثبت و معناداری دارد.

فصلنامه مطالعات رفتاری در مدیریت، دوره ۱۶، شماره ۴۲، تابستان ۱۴۰۴

(احمدی و همکاران ۱۴۰۳) این پژوهش با هدف مطالعه نقش رهبری دیجیتال بر تصمیم‌گیری هوشمند انجام گرفت و نتایج نشان داد رهبری دیجیتال دارای اثر مثبت و معنادار بر تصمیم‌گیری هوشمند مدیران است

(کارگر و همکاران ۱۴۰۱) مطالعه‌ای با عنوان شایستگی‌های پایداری دیجیتالی رهبران کسب‌وکار برای پیاده‌سازی نسل چهارم صنعت انجام دادند. در این پژوهش از روش تحقیق معادلات ساختاری (PLS) استفاده شده است. مدل انتخاب‌شده در پژوهش شامل سه بعد توانمندساز شایستگی‌های فکری، مدیریتی و هیجانی بوده و در بخش نتایج پایدار هم شامل پایداری اقتصادی، محیط‌زیستی، اجتماعی و کارکنان می‌باشد. نتایج کسب‌شده نشان می‌دهد که هر یک از ابعاد شایستگی با ابعاد نتایج پایداری رابطه معنی‌دار دارد.

(ساکاوم و همکاران ۲۰۲۵) این تحقیق به این سؤال اصلی می‌پردازد: رهبری چگونه به‌طور مؤثر تحول دیجیتال سازمانی را ارتقا می‌دهد؟ این مطالعه بررسی می‌کند که چگونه رهبران می‌توانند به‌طور مؤثر پذیرش فناوری‌های پیشرفته و ارتقای نوآوری را با بررسی ماهیت تحول دیجیتال در سازمان‌ها و سپس تجزیه و تحلیل پویایی در حال تحول رهبری در این زمینه، ترویج کنند

(عابد هلیم و همکاران ۲۰۲۴) هدف اصلی این مقاله بررسی رهبری ۴۰ و نیازهای آن است. چندین ویژگی کیفی مرتبط با رهبری دیجیتال ۴۰ بررسی می‌شوند و ارائه‌های ماتریس سبک دوبعدی برای رهبری ۴۰ خلاصه می‌شوند. در نهایت، این مطالعه نقش رهبری ۴۰ را در سیستم‌های مدیریت صنعتی آینده شناسایی کرده و به آن می‌پردازد.

(گیمپل و همکاران ۲۰۲۳) در پژوهشی به بررسی استراتژی‌های مدیریتی تطبیق‌پذیر برای موفقیت در استفاده از اینترنت اشیاء پرداختند. یافته‌ها نشان می‌دهد که همکاری نزدیک بین عملیات، استراتژی تجاری و واحدهای فناوری اطلاعات یک شرکت، مجموعه‌ای از مهارت‌ها، چشم‌انداز و بودجه‌بندی را ایجاد می‌کند که می‌تواند ابتکارات اصلی اینترنت اشیاء را با موفقیت به ثمر برساند. متأسفانه، بسیاری از شرکت‌ها با یک ناهماهنگی در بین این بخش‌ها مواجه هستند. راه برای غلبه بر این ناهماهنگی، ایجاد یک رویکرد مدیریتی انطباق‌پذیر است که به ابتکارات اینترنت اشیاء اختصاص یافته است. رهبران باید این تیم‌ها را بر اساس اصول استقلال، جبران منطقی، برابری و تنوع بسازند.

(ژانگ و همکاران ۲۰۲۳) مطالعه‌ای با عنوان توصیه شیء هوشمند بر اساس یادگیری موضوع و ویژگی‌های مشترک در اینترنت اجتماعی اشیاء انجام دادند. در این مقاله، یک رویکرد توصیه شیء

ارائه مدل رهبری ذهنیت انطباق‌پذیر در اینترنت اشیا.../واعظی، اسماعیلی و علیپوردرویش

هوشمند به نام توصیه‌شیء مبتنی بر یادگیری موضوع و ویژگی‌های مشترک پیشنهاد شده است. رویکرد پیشنهادی، موضوعات و ویژگی‌های مربوط به خدمات متون مرتبط با اشیاء هوشمند را استخراج و محاسبه می‌کند و اطلاعات رابطه «شیء-شیء» را در اینترنت اشیا برای بهبود اثر توصیه‌ها معرفی می‌کند. آزمایش‌ها نشان می‌دهند که رویکرد پیشنهادی در مقایسه با روش‌های پیشنهادی موجود، دقت بالاتری را ممکن می‌سازد.

(بونگی و همکاران ۲۰۲۳) مطالعه‌ای با عنوان اینترنت اجتماعی اشیاء: اصول اخلاقی هوش مصنوعی در مدیریت اعتماد انجام دادند. در این مقاله، ۱۱ بعد اخلاقی را در زمینه مدیریت اعتماد در اینترنت اشیاء اجتماعی در نظر می‌گیریم. سپس، مدل‌های اعتماد مبتنی بر هوش مصنوعی موجود را در زمینه اینترنت اشیاء اجتماعی و حوزه‌های کاربردی مرتبط با آن بررسی می‌کنیم تا بلوغ آن‌ها را از نظر ۱۱ بعد اخلاقی ارزیابی کنیم. نتایج ارزیابی نشان می‌دهد که چگونه می‌توان مدیریت اعتماد را با اصول اخلاقی هوش مصنوعی در شبکه‌های خودرویی و شبکه‌های حسگر صوتی زیر آب بهبود بخشید.

(مرسدس و همکاران ۲۰۲۲) در پژوهشی به بررسی ذهنیت انطباق‌پذیر مدیران برای مواجهه با تغییرات ایجاد شده پس از پاندمی پرداختند. در این مطالعه که به صورت اقدام پژوهی و با بررسی سازمان‌های مختلف انجام شده است، نتایج نشان می‌دهد که سطح انطباق‌پذیری ذهنی مدیران سازمان بیش از هر عامل دیگری در پذیرش تغییرات و تدوین استراتژی‌های لازم جهت سازگاری با شرایط جدید تأثیر دارد.

روش پژوهش

پژوهش حاضر از نظر هدف در حیطه تحقیقات کاربردی است؛ که با استفاده از رویکرد کیفی ابعاد، مؤلفه‌ها و شاخص‌های مرتبط با رهبری ذهنیت انطباق‌پذیر در اینترنت اشیا اجتماعی شناسایی و مدل اولیه طراحی شده است.

جامعه آماری در فاز کیفی شامل متخصصین IT و اساتید دانشگاه می‌باشد که از تخصص و تجربه کافی در رابطه با اینترنت اشیا برخوردار باشند. با توجه به محدود بودن جامعه آماری، نمونه‌ای متشکل از ۱۵ نفر برای مصاحبه و همچنین تکمیل پرسشنامه خبره دعوت شد. نمونه‌گیری به شکل هدفمند غیر تصادفی و با تکنیک گلوله برفی انجام می‌شود.

فصلنامه مطالعات رفتاری در مدیریت، دوره ۱۶، شماره ۴۲، تابستان ۱۴۰۴

از مصاحبه نیمه ساختاریافته با خبرگان جهت طراحی مدل تحقیق استفاده شده است. تحلیل مصاحبه‌ها با روش تحلیل مضمون (روش اترید-استرلینگ) و نرم‌افزار MAXQDA 2020 انجام شده است.

در رهبری با ذهنیت انطباق پذیر، یکی از مزیت‌های انتخاب روش گرند تیوری این است که این روش به‌طور خاص بر درک عمیق و دقیق از تجارب واقعی و شواهد موجود تأکید دارد. این ویژگی می‌تواند به رهبری کمک کند تا راهکارهای جدید و ابتکاری برای مواجهه با چالش‌ها و فرصت‌ها در محیط‌های پویا و پیچیده پیدا کند. روش گرند تیوری این امکان را فراهم می‌آورد که الگوهای جدید و مفاهیم کاربردی در زمینه رهبری استخراج شوند که به‌طور مستقیم از داده‌ها و تجربیات افراد و گروه‌ها نشأت گرفته‌اند. این ویژگی، به رهبری که به دنبال تطبیق و تغییرات مستمر است، مزیت قابل‌توجهی می‌دهد.

در این راستا، انتخاب روش گرند تیوری به‌ویژه در تحلیل رفتارهای رهبری و شیوه‌های مدیریتی می‌تواند منجر به ایجاد مفاهیم و تئوری‌هایی شود که به سازمان‌ها و رهبران کمک می‌کند تا به‌طور مؤثری با تغییرات و چالش‌های جدید سازگار شوند.

یافته‌ها

مشخصات دموگرافیک خبرگان حاضر در مصاحبه به تفکیک جنسیت، سن، تحصیلات و سابقه کاری در جدول ۱ ارائه شده است.

جدول ۱- ویژگی‌های جمعیت شناختی بخش کیفی

ویژگی‌های جمعیت شناختی	فراوانی	درصد
جنسیت	مرد	۹
	زن	۶
سن	کمتر از ۳۵ سال	۲
	۳۵ تا ۴۵ سال	۹
	۴۵ سال و بیشتر	۴
تحصیلات	کارشناسی ارشد	۴
	دکتری	۱۱
سابقه کاری	۱۰ تا ۲۰ سال	۷
	بالای ۲۰ سال	۸
	کل	۱۵

ارائه مدل رهبری ذهنیت انطباق‌پذیر در اینترنت اشیا.../واعظی، اسماعیلی و علیپوردرویش

بر اساس نتایج به‌دست‌آمده از تحلیل مضمون، مضامین اصلی و فرعی به شرح جدول ۲ شناسایی شد.

جدول ۲- مضامین اصلی و فرعی

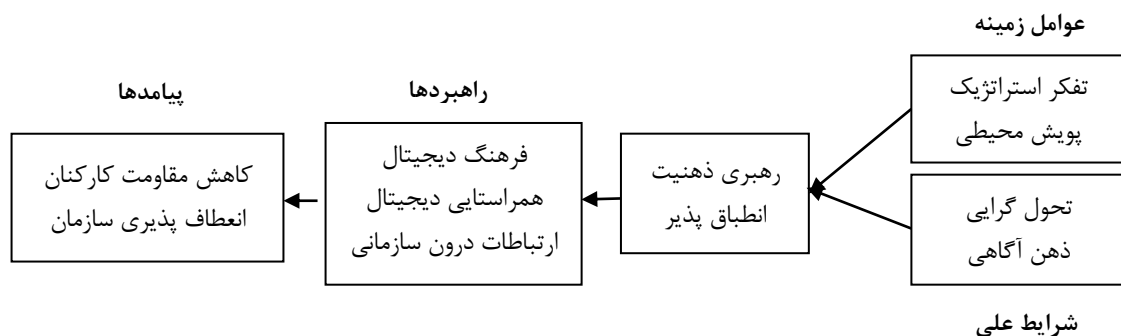
مضامین اصلی	مضامین فرعی
تفکر استراتژیک	آینده‌نگری مدیران ارشد
	بینش راهبردی
	نگرش سیستماتیک
	فرصت‌جویی هوشمندانه
	تمرکز بر هدف
	عزم استراتژیک
تحول‌گرایی	استقبال از تحول
	مدیریت تحول
	رهبری تحول‌گرا
	بهره‌برداری از تکنولوژی
	تبدیل تهدید به فرصت
	ظرفیت‌سازی
	پیش‌کنشگری
	فراموشی سازمانی
	تفکر در زمان
ذهن آگاهی	انعطاف شناختی
	مهارت‌های ادراکی
	هوشمندی آگاهانه
	میل به یادگیری
	اشتیاق موفقیت
	هوش هیجانی
	رفاه روان‌شناختی
	جمع‌آوری اطلاعات پیرامونی
پوش محیطی	تحلیل داده‌های محیطی
	تصمیم‌گیری بر اساس شرایط بیرونی

فصلنامه مطالعات رفتاری در مدیریت، دوره ۱۶، شماره ۴۲، تابستان ۱۴۰۴

مضامین اصلی	مضامین فرعی
نهادینه سازی فرهنگ دیجیتال	آشنایی با فناوری اطلاعات
	سواد دیجیتال
	استقبال از فناوری اطلاعات
	مهارت های رایانه ای
	یادگیری محوری
	درک و پیاده سازی فناوری دیجیتال
	یکپارچه سازی فرایندهای درون سازمانی
ارتباطات درون سازمانی	گردش آزاد اطلاعات
	اشتراک دانش
	هم افزایی درونی
	تصمیم گیری مشارکتی
	توانمندسازی کارکنان
	کارگروهی
هم راستایی دیجیتال	همسویی واحدها با دپارتمان فناوری اطلاعات
	قابل اعتماد بودن فناوری اطلاعات در برآورد نیازها
	تعهد مدیریت به توسعه فناوری دیجیتال
	توسعه اتوماسیون
	استفاده استراتژیک از فناوری اطلاعات
	همسویی ساختاری با فناوری اطلاعات
	خلق ارزش از طریق همسوسازی با فناوری اطلاعات
کاهش مقاومت کارکنان	ترغیب کارکنان به استفاده از فناوری
	همسوسازی کارکنان با اهداف سازمان
	برجسته سازی قابلیت های فناوری
	اطلاع رسانی به کارکنان
	درک کارکنان از مزایای فناوری
	ارتقاء دانش و تخصص کارکنان
	افزایش قدرت پیش بینی
انعطاف پذیری سازمانی	عدم غافلگیری در برابر تحولات فناوری محور
	انعطاف پذیری عملیاتی
	واکنش سریع به تغییرات

ارائه مدل رهبری ذهنیت انطباق پذیر در اینترنت اشیا.../واعظی، اسماعیلی و علیپوردرویش

با توجه به مضامین به دست آمده، مدل رهبری ذهنیت انطباق پذیر در اینترنت اشیا اجتماعی، در شکل ۱ به صورت زیر می باشد:

شکل ۱- مدل رهبری ذهنیت انطباق پذیر در اینترنت اشیا اجتماعی

بحث و نتیجه گیری

بر اساس نتایج به دست آمده از تحلیل کیفی، تفکر استراتژیک و پویا محیطی به عنوان عوامل زمینه‌ای و تحول گرایی و ذهن آگاهی به عنوان شرایط علی در رهبری ذهنیت انطباق پذیر در اینترنت اشیا اجتماعی شناسایی شدند. در رابطه با تفکر استراتژیک باید عنوان کرد که وجود یک نگرش آینده نگر و استراتژیک جهت پیاده سازی اینترنت اشیا اجتماعی کاملاً ضروری است. توسعه یک دیدگاه استراتژیک معمولاً شامل تفکر در مورد موقعیت و منابع فعلی سازمان، نقاط قوت و ضعف آن، فرصت‌ها و تهدیدهای موجود در محیط آن، انتظارات و نیازهای ذینفعان آن است. پیش از این (شیندلر و همکاران ۲۰۲۳) نیز وجود تفکر استراتژیک را برای پیاده سازی فناوری‌های جدید ضروری دانسته اند که با نتیجه به دست آمده در این تحقیق همخوانی دارد.

پویا محیطی از دیگر عوامل زمینه‌ای رهبری ذهنیت انطباق پذیر در اینترنت اشیا اجتماعی است. پیروی از مسیرهای مرسوم، معمولاً منجر به نتیجه‌های متمایز و آینده‌ای متفاوت نمی‌شود. شکل دادن به آینده، مستلزم نوآوری است؛ اما موفقیت نوآوری خود تا حدود زیادی تحت تأثیر آگاهی از شرایط محیط، اطلاع از نیازها و استفاده از فرصت‌هاست؛ در این راستا، از جمله ابزار تعیین آینده ممکن و محتمل و تحقق آینده مطلوب، پویا محیط سازمان است. در رابطه با پذیرش فناوری‌های جدید مانند اینترنت اشیا نیز استفاده از رویکرد پویا محیطی و اسکن مدام محیط بیرونی سازمان جهت درک ضرورت استفاده از چنین فناوری‌هایی الزامی است. استفاده از چنین رویکردی باعث بهبود بینش

فصلنامه مطالعات رفتاری در مدیریت، دوره ۱۶، شماره ۴۲، تابستان ۱۴۰۴

مدیران سازمان در رابطه با فناوری‌های جدید شده و بدین ترتیب ذهنیت آن‌ها برای پذیرش اینترنت اشیاء را بهبود می‌بخشد. در تائید نتیجه به‌دست‌آمده پیش‌ازاین، (آلام و همکاران ۲۰۲۲) به اهمیت اسکن محیطی در پیاده‌سازی فناوری‌های جدید اشاره کرده‌اند.

ذهن آگاهی از دیگر مضامینی است که در مطالعه حاضر به‌عنوان یکی از شرایط علی رهبری ذهنیت انطباق پذیر در اینترنت اشیاء اجتماعی شناسایی شده است. ذهن آگاهی اغلب مستلزم تمرکز بر احساسات برای ریشه‌یابی خود در بدنتان در اینجا و اکنون است. وجود ذهن آگاهی باعث آمادگی ذهنی مدیران ارشد یک سازمان برای پذیرش و استفاده از فناوری‌های جدید می‌شود. از طریق ذهن آگاهی، سطح تمرکز مدیران بر مسائل فناوری بیشتر شده و از این‌رو بستر لازم برای استفاده از اینترنت اشیاء فراهم می‌شود. نتایج تحقیق (یوهانسن و همکاران ۲۰۲۲) با یافته‌های به‌دست‌آمده در پژوهش حاضر همسو است.

در رابطه با رهبری تحول‌گرا نیز باید عنوان کرد که پذیرش و استفاده از فناوری‌های نوینی چون اینترنت اشیاء اجتماعی مستلزم وجود یک سبک رهبری ریسک‌پذیر و تحول‌گرا است. رهبری تحول‌آفرین یکی از بهترین سبک‌های رهبری در عصر اینترنت اشیاء است. رهبری قوی کاتالیزوری برای ایجاد تحول دیجیتال است، زیرا آن‌ها مسئول ایجاد روایت برای تغییر و الهام بخشیدن به نیروی کار برای پذیرش تحول دیجیتال هستند. پیش‌ازاین (ماگدیچ و همکاران ۲۰۲۲) نیز وجود سبک رهبری تحول‌گرا جهت استفاده از اینترنت اشیاء را ضروری دانسته‌اند. به همین ترتیب (گیمپل و همکاران ۲۰۲۳) نیز به اهمیت رهبری تحول‌آفرین برای موفقیت در استفاده از اینترنت اشیاء اشاره کرده‌اند که با نتایج به‌دست‌آمده در پژوهش حاضر مطابقت دارد.

بر اساس نتایج به‌دست‌آمده، مضامینی شامل نهادینه‌سازی فرهنگ دیجیتال، ارتباطات درون‌سازمانی و هم‌راستایی دیجیتال، به‌عنوان راهبردهای رهبری ذهنیت انطباق پذیر در اینترنت اشیاء اجتماعی شناسایی شدند. فرهنگ دیجیتال، اشاره به محیط کاری دارد که تحت تأثیر ابزارها و فناوری‌های دیجیتالی شکل گرفته و انسجام دوباره یافته است. این بازتعریف الگوی فرهنگ‌سازمانی در سایه تحول دیجیتال در ابتدای هزاره سوم است. محصول جدید و خدمات جدید با رویکردی فناورانه به مشتریان عرضه می‌شود. در نهایت مدیریت سازمان نیز با رویکردهای مدیریت مشارکتی و تحت لوای رهبری دیجیتال صورت می‌گیرد. (آنینگ-دورسون ۲۰۲۱) نیز به اهمیت وجود فرهنگ دیجیتال در موفقیت استفاده از اینترنت اشیاء اجتماعی اشاره کرده است. در تحقیقی دیگر، (ژانگ و همکاران ۲۰۲۳) نیز وجود فرهنگ دیجیتال برای پذیرش اینترنت اشیاء را گزارش کرده‌اند.

ارائه مدل رهبری ذهنیت انطباق‌پذیر در اینترنت اشیا.../واعظی، اسماعیلی و علیپور درویش

در رابطه با ارتباطات درون‌سازمانی باید عنوان کرد که پذیرش اینترنت اشیا یا هر فناوری دیگری به هم‌راستایی واحدهای مختلف بستگی دارد که این امر خود مستلزم ارتباطات درون‌سازمانی است. در نگرش فرهنگی به سازمان، توجه به روابط با مشتریان نسبت به ساختار دیوان‌سالار سازمانی دارای ارزش بیشتری است. در این رویکرد تصویر و هویت‌سازمانی اهمیت دارد. در برابر دیدگاه‌های پنج‌گانه ذکرشده که بر اهداف مشترک سازمانی تأکید دارند، تعارض مفهومی نامطلوب دارد و قدرت حق طبیعی مدیران محسوب می‌شود، دیدگاه رادیکال‌ها قرار دارد که تعارض را پدیده‌ای مثبت و بخشی از امور سازمانی ذکر می‌کند. (چنگ و همکاران ۲۰۲۰) نیز به اهمیت ارتباطات درون‌سازمانی اشاره کرده‌اند که با نتیجه به‌دست‌آمده در پژوهش حاضر همسو است.

هم‌راستایی دیجیتال یکی دیگر از راهبردهای رهبری ذهنیت انطباق‌پذیر در اینترنت اشیا اجتماعی است. هم‌راستایی سازمانی جزء لاینفک موفقیت تحول دیجیتال است، اما مزایای آن بسیار فراتر از آن است. با ایجاد کانال‌های جدید همکاری و ایجاد سیستم‌های هماهنگی در میان بخش‌های متفاوت سابق، سازمان در موقعیتی قرار می‌گیرد که باید تغییرات را در درازمدت افزایش داده و چابکی را بهبود بخشد. اهمیت هم‌راستایی دیجیتال پیش‌ازاین توسط محققان دیگری نیز بیان شده است (وانگ و همکاران، ۲۰۲۳؛ جاناتان و همکاران، ۲۰۲۱).

در نهایت باید به اهمیت کاهش مقاومت کارکنان اشاره کرد. مقاومت کارکنان در برابر اینترنت اشیا اجتماعی و دیگر فناوری‌های دیجیتال، می‌تواند نشانه عدم همسویی بین درک آن‌ها از ارزش‌های شرکت، جایی که می‌خواهد برود و آنچه می‌خواهد به دست آورد، باشد. آسیب زمانی رخ می‌دهد که اعتماد به رهبری سازمان از بین رفته یا کم شود و حس هدف مشترک در سازمان از بین برود؛ ازاین‌رو وجود رهبری انطباق‌پذیر برای کاهش مقاومت در کارکنان و همراهی آن‌ها با تحولات دیجیتال ازجمله اینترنت اشیا اجتماعی الزامی است. نتیجه به‌دست‌آمده با یافته‌های (وو و همکاران ۲۰۲۳) و (امین و همکاران ۲۰۲۲) همسو است. انعطاف‌پذیری ساختار سازمانی در پاسخ به نیازهای رقابتی مطرح می‌شود و مفاهیم کلاسیک کارکردگرایی، عقلانیت و بقای سازمان را تغییر می‌دهد (علیپور درویشی ۱۳۹۱).

فصلنامه مطالعات رفتاری در مدیریت، دوره ۱۶، شماره ۴۲، تابستان ۱۴۰۴

منابع

- (۱) طاهرنیا، عاطفه، موسوی، سید نسیم، منیشداوی، الهه، (۱۴۰۴). مدیریت فرهنگ‌سازمانی، ۲۳(۱)، 65-80.
- (۲) قاسمی غنچه نازی، پگاه، آتش‌سوز، علی، (۱۴۰۳). مطالعات مدیریت کسب‌وکار هوشمند، ۱۳(۵۰)، ۲۶۲-۲۲۷
- (۳) رحمتی، مریم، (۱۴۰۳)، تأثیر رهبری دیجیتال بر رفتار کاری نوآوران، هشتمین کنفرانس بین‌المللی مدیریت و صنعت، تهران.
- (۴) احمدی، محسن، قنبری، سیروس، (۱۴۰۳)، فصلنامه روندها و دستاوردها در فناوری یادگیری، ۱۱(۱)، ۷-۲۲
- (۵) کارگر شورکی، محمد، وارث، سید حامد، غفاری، عباس. (۱۴۰۱). شایستگی‌های پایداری دیجیتالی رهبران
- (۶) کسب‌وکار برای پیاده‌سازی نسل چهارم صنعت. فصلنامه انجمن علوم مدیریت ایران، ۱۷(۶۷)، ۱۰۳-۱۳۳.
- (۷) علیپور درویشی، زهرا (۱۳۹۱). ارائه مدل عوامل مؤثر بر تسهیم دانش گروه‌های آموزشی دانشگاه آزاد اسلامی (پیمایشی پیرامون واحد تهران شمال و علوم و تحقیقات). فصلنامه مدیریت فناوری اطلاعات، دوره ۴ شماره ۱۰.
- 8) Sacavém, A. de Bem Machado, A& Rodrigues dos Santos, J (2025). Journals Administrative Sciences Volume 15 Issue 2 10.3390/admsci15020043
- 9) Haleem, A, Javaid, M, Pratap, R (2024). Journal of Industrial Safety
- 10) Volume 1, Issue 1, June 2024, 100006
- 11) Alam, S., Zardari, S., Noor, S., Ahmed, S., & Mouratidis, H. (2022). Trust management in social internet of things (SIoT): a survey. IEEE Access, 10, 108924-108954.
- 12) Amin, F., & Choi, G. S. (2022). Model for Generating Scale-Free Artificial Social Networks Using Small-World Networks. Computers, Materials & Continua, 73(3).
- 13) Anning-Dorson, T. (2021). Organizational culture and leadership as antecedents to organizational flexibility: implications for SME competitiveness. Journal of Entrepreneurship in Emerging Economies, 13(5), 1309-1325.

ارائه مدل رهبری ذهنیت انطباق‌پذیر در اینترنت اشیا.../واعظی، اسماعیلی و علیپوردرویش

- 14) Bangui, H., Buhnova, B., Kusnirakova, D., & Halasz, D. (2023). Trust management in social Internet of Things across domains. *Internet of Things*, 100833.
- 15) Chahal, R. K., Kumar, N., & Batra, S. (2020). Trust management in social Internet of Things: A taxonomy, open issues, and challenges. *Computer Communications*, 150, 13-46.
- 16) Cheng, Y. (2020). The social-mediated crisis communication research: Revisiting dialogue between organizations and publics in crises of China. *Public relations review*, 46(1), 101769.
- 17) Kiyomarsi, E, Saeednia, H & Darvishi, Z.A. (2021). The Effect of Advertising on Expectations and Perception of the Brand with Emphasis on the Mediating Role of Customer Experience Management in the Insurance Industry, *Journal of System Management*, Volume 7, Issue 4, Autumn 2021
- 18) Gimpel, G., & Vander Weerd, C. M. (2023). Launching the Internet of Things: how to ensure a successful debut. *Journal of Business Strategy*, 44(3), 145-152.
- 19) Johannsen, M., Nissen, E. R., Lundorff, M., & O'Toole, M. S. (2022). Mediators of acceptance and mindfulness-based therapies for anxiety and depression: A systematic review and meta-analysis. *Clinical psychology review*, 94, 102156.
- 20) Jonathan, G. M., Rusu, L., & Van Grembergen, W. (2021). Business-IT alignment and digital transformation: Setting a research agenda. In 29th International Conference on Information Systems Development (ISD2021), València, Spain, September 8-10, 2021. Association for Information Systems.
- 21) Khan, H. U., Abbas, M., Khan, F., Nazir, S., Binbusayyis, A., Alabdultif, A., & Taegkeun, W. (2024). Multi-criteria decision-making methods for the evaluation of the social internet of things for the potential of defining human behaviors. *Computers in Human Behavior*, 157, 108230.
- 22) Luu, T. T. (2020). Linking authentic leadership to salespeople's service performance: The roles of job crafting and human resource flexibility. *Industrial Marketing Management*, 84, 89-104.
- 23) Magdich, R., Jemal, H., & Ayed, M. B. (2022). A resilient Trust Management framework towards trust related attacks in the Social Internet of Things. *Computer Communications*, 191, 92-107.
- 24) Mercedes, D. A., & Burrell, D. N. (2022). Managerial adaptability and business strategic change in age of COVID-19. *PSU Research Review*, 6(3), 190-204.

- 25) Schindler, S., Alami, I., & Jepson, N. (2023). Goodbye Washington Confusion, hello Wall Street Consensus: contemporary state capitalism and the spatialisation of industrial strategy. *New Political Economy*, 28(2), 223-240.
- 26) Wang, T., Deng, C. P., & Teo, T. S. (2023). Appropriating IT outsourcing for IT alignment: An adaptive structuration theory perspective. *Technological Forecasting and Social Change*, 192, 122581.
- 27) Wu, G., Xie, L., Zhang, H., Wang, J., Shen, S., & Yu, S. (2023). STSIR: An individual-group game-based model for disclosing virus spread in Social Internet of Things. *Journal of Network and Computer Applications*, 214, 103608.
- 28) Zhang, Y., Pan, D., & Fan, S. (2023). Analysis of layered information dissemination model and caching strategy in Social Internet of Things. *Nonlinear Dynamics*, 1-16.
- 29) Zouzou, M. C., Shahawy, M., Benkhelifa, E., & Kholidy, H. (2023, October). SIOTSim: Simulator for Social Internet of Things. In 2023 10th International Conference on Internet of Things: Systems, Management and Security (IOTSMS) (pp. 149-155). IEEE.

Presenting an Adaptive Mindset Leadership Model in the Social Internet of Things: A Qualitative Study of Strauss and Cobbin's Grand Theory

Receipt: 15/03/2025

Acceptance: 21/05/2025

Elham Sadat Vaezi¹

Hamid Esmaeeli²

Zahra Alipour Darvishi³

Abstract

This study aims to present an adaptive mindset leadership model in the social Internet of Things, using a qualitative grand theory approach. One of the advantages of choosing the grand theory method is that it specifically emphasizes a deep and detailed understanding of real experiences and existing evidence. This feature can help leaders find new and innovative solutions to face challenges and opportunities in dynamic and complex environments. The statistical sample consisted of 15 experts, including university professors and IT specialists, who were selected using a purposeful non-random method and snowball technique. Data analysis in the qualitative section was performed using thematic analysis and Max Quda software. By reviewing and categorizing the descriptive codes obtained from the interview texts, 55 sub-themes were identified and, considering their semantic similarity and affinity, they were divided into 9 main themes, including: mindfulness and transformational leadership as causal conditions, strategic thinking and environmental scanning as contextual factors, digital culture, digital alignment and intra-organizational communications as strategies, and finally, reducing employee resistance and organizational flexibility as consequences in the adaptive mindset leadership model in the social Internet of Things.

Keywords

Social Internet of Things, Leadership, Adaptive Mindset, Digital Culture

1-Ph.D. Student, Department of Information Technology Management, North Tehran Branch, Islamic Azad University, Tehran, Iran. esvaezi@gmail.com

2-Assistant professor, Department of Industrial Engineering, North Tehran Branch, Islamic Azad University, Tehran, Iran. (Corresponding Author) h_emaili@iau-tnb.ac.ir

3-Associate Professor, Department of Business Management, North Tehran Branch, Islamic Azad University, Tehran, Iran. z_alipour@iau-tnb.ac.ir